

Zarlardingenaar Jean Joseph Deportemont (1803-1883) *alias Dom Jacobus onder de vlag van Citeaux*

Prior van « Notre-Dame-du-Petit-Clairvaux » in Tracadie (Canada), 1858-1883 ⁽¹⁾

Marc VAN TRIMPONT

Sinds eeuwen leeft Geraardsbergen ⁽²⁾ in harmonie met de verschillende kloostergemeenschappen welke er zijn of waren gevestigd. Sommige van deze zijn verdwenen zoals de Sint-Adriaansabdij (1096-1796) van de benedictijnen en de abdij van Beaupré ⁽³⁾ (1228-1796) van de cisterciënzerinnen; laatstgenoemde is in 1228 gesticht op initiatief van Aleidis, vrouwe van Boelare ⁽⁴⁾. Andere communauteiten bestaan ook vandaag nog zoals de priorij Hunnegem van de Benedictenessen ⁽⁵⁾ en de congregatie der paters Jozefieten ⁽⁶⁾ gesticht door Geraardsbergenaar, kanunnik Constant van Crombrugghe. Overigens hebben in de loop van de geschiedenis tal van Geraardsbergenaaars het beste van zichzelf gegeven in ver afgelegde streken en missiegebieden ⁽⁸⁾. Dit geldt bijvoorbeeld voor Trappistenmonnik Jean Joseph Deportemont uit Zarlardingenaars die als Dom ⁽⁹⁾ Jacobus ruim vijftientig jaar van zijn leven doorbracht in Nieuw-Schotland (Canada).

(1) Tenzij anders vermeld, steunt dit artikel op volgende bronnen: 1) Archief Sint-Sixtus: c.v. van Dom Jacobus Deportemont (kopie). Brieven (fotokopieën) van Dom Jacobus Deportemont de dato 28 januari 1858; 24 februari 1858; 10 maart 1858; 17 februari 1862; 18 juni 1866; 10 maart 1868; 22 mei 1868; 3 november 1868; 18 oktober 1869; 14 mei 1870; 8 augustus 1870. - 2) Feestbrochure de dato 1 augustus 1975 van de abdij van Spencer ter gelegenheid van de 150ste verjaring van de stichting van Petit-Clairvaux. - 3) Feestbrochure de dato 1 augustus 2000 van de abdij Spencer bij de jubelviering voor de 175ste verjaring van de stichting van Petit-Clairvaux. - 4) Pater B. DEROOSE, 'Sint-Sixtus-Abdij' (1840-1919). - 5) Pater D. SLEMHOUCQ, *Relations entre S. Sixte et N.D. de la Vallée*, 1947. - 6) E. BOUDIEAU, *Le Petit Clairvaux, 100 ans de vie cisterciënne à Tracadie en Nouvelle Ecosse*, Ottawa, 1980. - 7) L. SCHREPFER, o.s.a., *Pionier monks in Nova Scotia*, Newport, 1947. - 8) G. BERTONIÈRE, *Through faith and fire. The monks of Spencer 1825-1858*, 2005, New York. - 9) A. DEMETS, *De abdij van Vlaanderen Westhoek. De Onze Lieve Vrouwabdij van Sint-Sixtus te Westvleteren*, 1956. - 10) Internet: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Cisterciënzers>, 2006. Met dank aan ons medelid René Willekens.

(2) Met Geraardsbergen wordt hier bedoeld de geografische begrenzing voortvloeiend uit de fusies van de jaren zeventig van de vorige eeuw.

(3) In verband met de Sint-Adriaansabdij, zie G. VAN BOCKSTAELE, e.a., *900 jaar St.-Adriaansabdij, Geraardsbergen*, 1981. - G. VAN BOCKSTAELE, *De Sint-Adriaansabdij te Geraardsbergen*, Geraardsbergen, 1995.

(4) In verband met de abdij van Beaupré, zie M. PIETERAERENS, L. ROBIJNS, G. VAN BOCKSTAELE, *Van Beaupré tot Zwijveke. Cisterciënzers in Oost-Vlaanderen (1200-1999)*, Gent, 1999. - E. DE MOL, *Een bekoorlijk dorpje langs de Dender: 'mijn Grimminge'*, Zottegem, 1991, p. 41 e.v. A. DU BOIS, *De Cisterciënzerinnenabdij van Beaupré te Grimminge: ontstaan en domaniale ontwikkeling (1228-1375)*, licentiaatsverhandeling K.U.Leuven, 1969. - Marc VAN TRIMPONT, Franse revolutie bracht kommer en kwel over Beaupré: een momentopname, in *De Heemschutter*, 1998, nr. 159, p. 33-36.

(5) Over Aleidis van Boelare, zie M. VAN TRIMPONT, *Het land en de baronie Boelare*, Geraardsbergen, 2001, 2de druk, p. 100-111.

(6) Over de priorij van de Benedictenessen van Hunnegem, zie A. HOSTE, o.s.b., *De priorij Hunnegem te Geraardsbergen*, Beernem, 1974. - M. DE MEULEMEESTER, C.ss.R., *Le Prieuré des Bénédictines de Hunnegem à Grammont*, Leuven, 1947. - V. VAN BOSSUYT, *Geschiedenis van Hunnegem te Geraardsbergen*, Geraardsbergen, 1906.

(7) Zie desgewenst MARCEL J. VAN KERCKHOVEN, c.j., *Kroniek Sint-Jozefsinstituut Geraardsbergen (1817-1990)*, Leuven, 1992.

(8) In dit verband, zie desgewenst de overige publicaties in dit tijdschrift, namelijk M. VAN TRIMPONT, *Hyppolite-Jacques Flamant, missionaris in het Keizerlijke China*, in *De Heemschutter*, jg. 1997, nr. 151, p. 11-21. - H. GIES, *Willem van Moerbeke en zijn kerk in de Peloponnesos*, in *De Heemschutter*, jg. 1999, nr. 166, p. 37-38. - M. VAN TRIMPONT, *Een van de 1511 Kongo-pioniers Jules van Trimpont, 'geslachtofferd voor de arme wilden' en 'gevallend in dienst van de beschaving'*, in *Gerardimontium*, jg. 2006, nr. 206, p. 23-36.

(9) Dom, hier in de betekenis van aanspreektitel voor benedictijnen.

Jean Joseph Deportemont (Afb. 1) is geboren in Zarlardinginge op 10 vendémiaire van het Jaar XII of 3 oktober 1803. In de geboorteakte (Afb.2) staat 'de portemont'. Hij is de zoon van 'mulder' of molenaar François de Portemont en van Joanna Catharina de Naier⁽¹⁰⁾. De Deportemonts vestigden zich vermoedelijk pas in de tweede helft van de 18e eeuw in Zarlardinginge. Dit kan worden afgeleid uit de gegevens voorkomend in de parochieregisters van dopen, huwelijken en overlijdens. Ze staan er sinds jaar en dag bekend als eigenaars van de graanmolen, gelegen in de Watermolenstraat. Deze is tot 1980 in gebruik gebleven⁽¹¹⁾. Naar verluidt zouden de geslachten Portemont, Deportemont of de Portemont (na het ancien régime: De Portemont) afkomstig zijn uit de streek van Rouen (Normandië) waar de naam al in de 15de eeuw voorkomt. Het waren molenaars van wie wordt beweerd dat ze rijk geworden zijn in tijden van hongersnood. Sommigen van hen zouden dan uitgeweken zijn naar ons land om zich te vestigen in Wodecq (Henegouwen). Vandaar zwermden ze uit, zelfs tot in Nederland⁽¹²⁾. Uit nader genealogisch onderzoek is gebleken dat alleszins de Geraardsbergse tak van de De Portemonts inderdaad naar Geraardsbergen is overgewaaid, komende uit Wodecq. Volgens de bevindingen van de auteur dezes, is de vooralsnog oudst gekende voorouder aldaar Philippe de Portemont die geboren is omstreeks 1570. Met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid kan worden gesteld dat deze in 1616 baljuw was van Wodecq⁽¹³⁾.

Afb. 1: Dom Jacobus (Jean Joseph Deportemont).

- ⁽¹⁰⁾ Over die geboortedatum bestaat blijkbaar verwarring want er worden foutieve gegevens verstrekt. Dit is het geval bij L. SCHOCKAERT e.a., *Biografisch repertorium van de priesters van het bisdom Gent 1802-1997*, dl.1, p.168 waar 17 oktober wordt opgegeven. Het is tevens het geval voor een document dat afkomstig zou zijn van het archief van de Sint-Sixtusabdij uit Westvleteren waarop 16 oktober staat vermeld.
- ⁽¹¹⁾ Over deze molen, zie J. DE RO, *Waterkracht versus mechanische drijfkracht. Evolutie van de watermolens in Geraardsbergen en deelgemeenten*, dl.3, in *Gerardimontium*, 2004, nr. 196, p. 18-22.
- ⁽¹²⁾ MARCEL J. VAN KERCKHOVEN, c.j., *Noemenswaardige mannen en vrouwen uit het rijke verleden van Geraardsbergen XIIIe eeuw - XXe eeuw*, s.l. (Geraardsbergen), s.d. (1977?), p. 68-69.
- ⁽¹³⁾ M. VAN TRIMPONT, *Beknopt curriculum en voorouderreeks van 100 noemenswaardige personen uit de Geraardsbergse burgermaatschappij (ca.1800-1920): Auguste de Portemont*. (Nog te verschijnen in dit tijdschrift.)

NAISSANCES DE L'AN DOUZE.

MOIS des NAISSANCES.	N O M S Propres des NOUVEAUX NÉS	ACTES DE NAISSANCES.
Vendémiaire	Jean Joseph de Portemont	<p>acte van geboorte van Jean Joseph de Portemont gebooren het Jaar XII der Fransche Republiek Sont van François de Portemont mij Over van de en van Joanne Catherine de name woonende bij de Jaarlandinge ter geslachte van het kind is bevonden gewaest te Sijn mannelijk eerste getuygen sommende werchman van stiel tweede getuygen drie van van Stal mij Over van stiel bij de tal jaarlandinge van eenen Conpulsanten cinderden ter verbe ge van mij gedaan bij François de portemont vader van het kind en hebben de getuygen binn mij geteekent aldus bevonden in geverde de recht bij mij pieter vanthon l'epelken en geverde der Commune van jaarlandinge</p> <p style="text-align: right;">Joanes, dane Marius van de Lee J. J. de portemont H. Leblere</p>

Afb.2. Kopie geboorteakte van Jean Joseph de Portemont (Stadsarchief Geraardsbergen, deelgemeente Zarlardinge, Akten van geboorten van het Jaar XII der Fransche Republiek, ongenummerde akte). Ondanks de minder goede kwaliteit van de fotokopie, is de geboortedatum duidelijk leesbaar, namelijk 10 vendémiaire "de l'an douze", dit is 3 oktober 1803 (Cfr. M. MISPELON, *De Republikeinse Kalender, Uitgave Familia et Patria, Handzame, 1972, p.5*).

Na zijn priesterwijding in Gent op 2 augustus 1827 werd Jean Joseph Deportemont op 14 juli 1828 coadjutor (hulppastoor) in Serskamp en per 30 juni 1830 onderpastoor in Zomergem. Op 19 juli 1831 trad hij toe tot de Trappisten van Westmalle. Hij zou voortaan als Dom Jacobus door het (klooster)leven gaan. Op 20 augustus 1832 legde hij de geloften af en in november 1836 werd hij overgeplaatst naar

de Sint-Sixtuscommuniteit in Westvleteren. In december 1857 werd hij naar Tracadie (Nieuw-Schotland) in Canada gezonden ⁽¹⁴⁾.

Trappisten, cisterciënzers, benedictijnen

De trappistenorde zou men gemeenzaam kunnen omschrijven als de jongste generatie van drie uit éénzelfde nest. De andere

twee zijn de benedictijnen en de cisterciënzers.

De stamvader van deze 'familie-clan', indien we het eventjes genealogisch mogen verwoorden, is Sint Benedictus die leefde van 480 tot ca.547 in Nursia (Italië). Als kluizenaar bracht hij zijn volgelingen bijeen in Monte Cassino en stichtte aldus het eerste benedictijnenklooster. Hij is de geestelijke vader van de *Ordo Sancti Benedicti* (afgekort: *o.s.b.*) of de Orde van Sint Benedictus of gewoon de benedictijnen. Zijn voorschriften en aanbevelingen zijn vervat in de zogeheten *Regel van Benedictus* waarbij gemeenschappelijke gebedsdiensten -werken is bidden- de spil vormen van de dagindeling. Toen tijdens de elfde eeuw in de Franse abdijen en onder meer in de abdij van Cluny, een verslapping in de naleving van de regel van Benedictus optrad, scheurden sommige monniken zich af. Een van hen, Robert van Molesne, stichtte in Citeaux ⁽¹⁵⁾ de Orde van Citeaux ⁽¹⁶⁾. Dit vond plaats in het jaar 1098. Deze orde kende vlug een grote bloei vooral sedert de verkiezing tot abt in 1115 van Bernard de Fontaines, bekend als Bernard van Clairvaux. Afgeleid van Cistercium, de Latijnse benaming voor Citeaux, worden deze monniken cisterciënzers genoemd en de monialen of vrouwelijke ordeleden cisterciënzertinnen. Na verloop van tijd viel ook bij de cisterciënzers een *laissez-aller* waar te nemen en sommigen namen het niet meer zo nauw met de naleving van de regel van Benedictus. Als reactie op deze evolutie ontstond in 1662

⁽¹⁴⁾ Bronnen: L. SCHOCKAERT e.a., op. cit. p. 168 en fotokopie document uit het archief van de Sint-Sixtusabdij. De gegevens voorkomend in beide bronnen wijken soms lichtjes af van mekaar.

⁽¹⁵⁾ Citeaux is een plaatsje gelegen in de Côte d'Or (F), op een goeie twintig kilometer ten noordoosten van Beaune. Een interessant detail dat ongetwijfeld het beperkte groepje wijnkenners zowel als de immense groep wijnaanbidders zal interesseren, is het gegeven dat destijds het vermaarde Clos (de) Vougeot eigendom was of op zijn minst tot de invloedssfeer behoorde van de cisterciënzerafdij van Citeaux. (Cfr. J. TROUSSET e.a., *Nouveau dictionnaire encyclopédique...* Vol.II, Parijs, ca. 1870, p. 99). Ter attentie van niet ingewijden, Clos (de) Vougeot, dankt zijn vermaardheid hoofdzakelijk aan die krachtige en evenwichtige rode wijn die het vermogen bezit om redelijk oud te worden en daarbij steeds begere swaardig te blijven. Er bestaat ook een witte Vougeot.

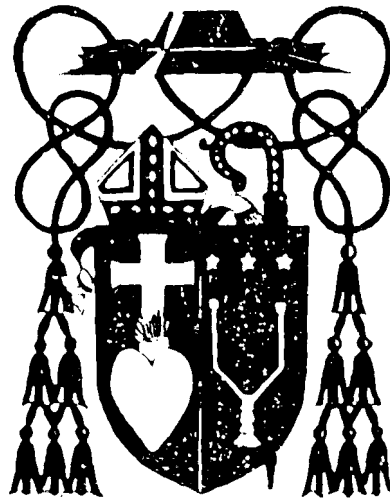
⁽¹⁶⁾ Over "Citeaux" in onze streken, zie A. HOSTE, o.s.b., M. NUYTENS en G. VAN BOCKSTAELE, *De glans van Citeaux in de Nedelanden: 900 jaar cisterciënzerafdijen 1098-1998*, Brugge, 1997.

de *Ordo Cisterciensium Strictoris Observantiae* of Cisterciënzerorde van strikte observantie, gemeenzaam trappisten genoemd naar de legendarische abdij La Trappe. De cisterciënzerabdij *La Grande Trappe* bij Mortagne (Normandië) werd in 1140 gesticht en in 1148 kon ze door toedoen van Bernardus van Clairvaux aanleunen bij de in 1115 opgerichte abdij van Clairvaux (departement van de Aude in Frankrijk). Alhoewel een zelfstandige orde, vormen de trappisten als het ware een onderafdeling van de cisterciënzerorde.

Dom Jacobus Deportemont, derde prior van Notre-Dame-du-Petit-Clairvaux

Na vijf jaar verblijf in Westmalle, werd Dom Jacobus, zoals gezegd, in november 1836 overgeplaatst naar het pas gestichte doch in moeilijkheden verkerende Sint-Sixtus klooster in Westvleteren waar hij, net als in Westmalle, de taak kreeg van novicemeester. Op 20 juli 1850 werd hij er onderprior en de facto ook secretaris van de abt. In de jaren 1854-1856 droeg hij er waarnemend de verantwoordelijkheid van prior. Maar plots zou zijn leven een onverwachte wending nemen en wel in... Canada.

In 1825 was in Tracadie, een plaatsje gelegen in Nova Scotia of Nieuw-Schotland aan de Canadese westkust een trappistenklooster opgericht dat de naam meekreeg *Notre-Dame du Petit Clairvaux*. De eerste prior van de communiteit was de Fransman Dom Vincent de Paul. Na zijn dood in 1853 werd hij opgevolgd door de Zwitser Dom Franciscus Xaverius, die als enige priester samen met enkele broeders de communiteit vormde. Midden de negentiende eeuw vertoefde de priorij inderdaad in ernstige moeilijkheden en in 1857 was ze zelfs zo goed als opgedoekt.

PETIT CLAIRVAUX

Afb. 3. Wapenschild Petit Clairvaux

Als gevolg van ontvolking, vermoedelijk mede veroorzaakt door de afgezonderde ligging en het ongunstige klimaat, was de priorij als het ware een spookklooster geworden. Ten einde raad en op advies van zijn bisschop ging *father* Franciscus Xaverius, de toenmalige prior, in op een suggestie gedaan door een medebroeder, Gregorius genaamd. Deze was een kennis van Dom Martinus, de abt van de abdij van Westmalle en algemeen overste van de cisterciënzers in België. Op 16 maart 1857 zond hij naar deze een noodkreet in volgende bewoordingen :

I beg you in the name of our glorious Father, St. Benedict, to send here a colony of your dear children, along with a prior to govern this house. As for myself, I will abandon all to the one whom you wish to send, and I will retire to prepare myself for death during the few days which still remain for me to live. This house would be a filiation of your abbey and you would have full authority over it.

Om het abt Martinus gemakkelijker te maken bij het nemen van een (positieve) beslissing, bood Franciscus Xaverius aan de reiskosten te betalen van het groepje

kloosterlingen dat hij hoopte te zullen zien komen. Verder legde hij uit dat het klooster momenteel onder de jurisdictie stond van de bisschop maar dat deze bereid was die bevoegdheid af te staan aan Dom Martinus. Wat meer is, de bisschop vond dit de te volgen weg. Wat Franciscus Xaverius bovendien sterkte in zijn bemoeienis was het gegeven dat in de abdij van Westmalle de regel van Rancé gold. Dom Martinus zag in Dom Jacobus Deportemont de geschikte man om dergelijke uitdaging aan te kunnen. Dom Jacobus kon immers bogen op een rijke ervaring. Hij was vertrouwd met de regel van Rancé. Hij had het kloosterleven beleefd zowel in een oudere en gevestigde abdij zoals Westmalle als in de jonge, eerder kleinschalige priorij Sint-Sixtus. Hij was novicemeester geweest evenals onderprior en zelfs overste (prior). Hij had dus alles in zich om de problemen te begrijpen waarmee monniken te kampen kunnen hebben. Bovendien had hij van abt Martinus een soort vrijbrief gekregen waarin hem het bestuur over het klooster Petit Clairvaux werd toevertrouwd en hem alle beslissingsrechten werden verleend om te kunnen slagen in dergelijke onderneming. Ten slotte verzaakte dom Martinus aan zijn recht op jurisdictie over het klooster en werd aan Dom Jacobus de vrijheid gelaten het onder de voorgedij te plaatsen van een abdij van zijn keuze.

De regel van Rancé

De regel van Rancé verwijst naar de man die er aan de basis van ligt, met name Armand-Jean le Bouthillier de Rancé. Deze edelman en hervormer van de abdij Notre-Dame-de-la Trappe werd geboren in Parijs op 9 januari 1626. Hij ontving de wijdingen in 1651. Zijn religieuze staat belette hem evenwel niet een mondain leven te leiden nadat hij verliefd was geworden op een hertogin. Bij het overlijden van

blijkbaar enigszins ontgoocheld, vast. Verder heeft hij het over zijn aankomst in Halifax op die koude morgen van 16 januari, een stad van veertigduizend zielen van wie de helft katholiek. Vandaar wachtte hem een "uitstapje" van zowat tachtig uren gaans naar Tracadie, dwars door de dennenbossen van Nova Scotia met sporadisch hier en daar een zeldzaam dorpje of een boerderij. Hij bereikte Tracadie op 20 januari om acht uur 's avonds. Hij arriveerde er in het vrouwenklooster van de Derdeordelingen (¹⁹) van Benedictus. Ze waren met acht, gekleed "in zwart habit", en vormden één huisgezin met de paters. Ze deden de was en de plas, herstelden de kledij en ze maakten "allerbesten kaes" en zeep...

En welke waren Dom Jacobus' eerste indrukken van Petit Clairvaux?

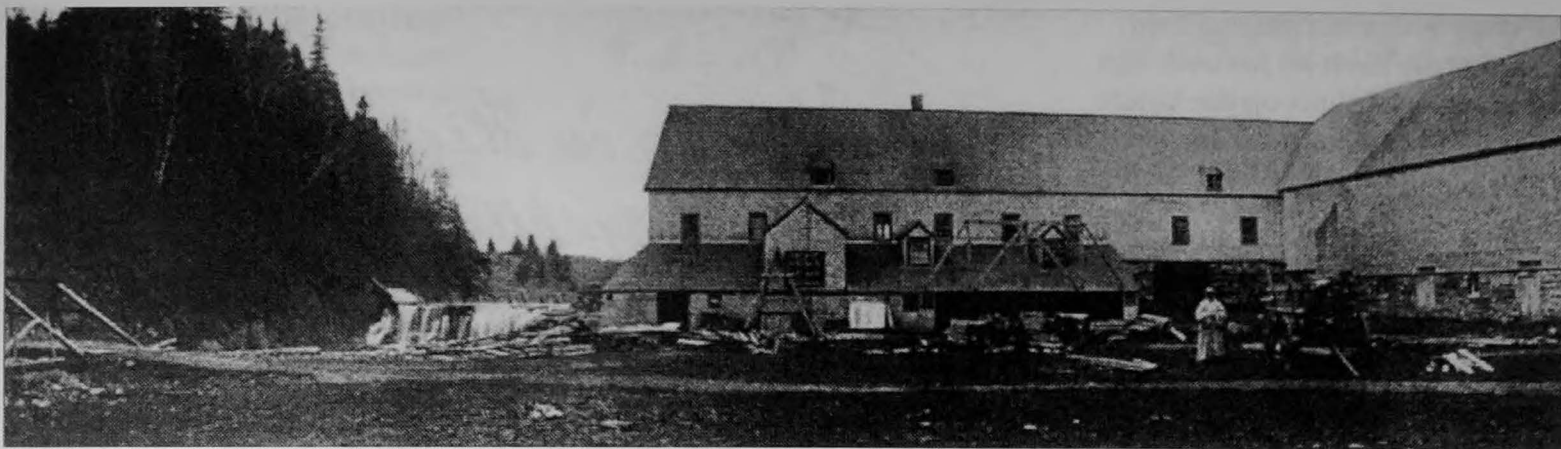
Armoede alom, midden... een grote overvloed aan gebouwen. Deze waren echter alles behalve functioneel. Twee vertrekken deden dienst als kerk, een voor de zomer en een voor de winter, maar alles verried armoede. Het tabernakel was "een klein kasken" net hoog genoeg om een kelk in te plaatsen. Er was geen portiershuis, geen gastenkamer, geen ziekenhuis. Er was wel een appartement beschikbaar voor het geval de bisschop op bezoek kwam. En er was ook nog een boerderij. Om al de onvolkomenheden op te lossen vraagt Dom Jacobus om versterking. Verder heeft hij het ook even over het monnikenleven zelf. Hij hoopt dat alles goed zal verlopen met de regeltucht. Toch vreest hij voor moeilijkheden bij het doorvoeren van de zo noodzakelijke veranderingen. En de voornaamste nieuwigheid was de regel van Rancé die hij zonder dralen en vastberaden de hele kloostergemeenschap zou opleggen.

Het jaer des Heeren 1861. den
16 April, zijn hier vertrokken nae
een van ons Kloosters in Noord-America
F. J. Baptista Choor-Religieus. hier
geprofest den 15 Julii 1858.
F. Placidus, Choor-P. geprof: 20 decem: 1860.
F. Maurus, Choor-P. geprof: 20. decem: 1860.
B. Pacionius geprof: den 15. Februar: 1835
B. Matthaus, geprof: den 27. Meije 1841.
B. Matthias geprof: den 12. April 1860.
B. Edmundus, geprof: den 25. Maerte 1861.
F. Guillelmus Priester, hier vertrokken
na het nieuw ~~klooster~~ in Kamada
den 8. Meije 1862.

Afb. 5: lijst van kloosterlingen die op 16 april 1861 vertrokken naar Canada.

Op 24 februari meldt hij aan Dom Dositheus dat de bisschop er op bezoek is geweest en, schrijft hij, "ons kloosterken begint een andere vorm te nemen". De bisschop ontlastte zittend prior Franciscus Xaverius van zijn bestuursverantwoordelijkheden en stelde vervolgens Dom Jacobus aan als overste (prior) waarbij hij hem alle volmachten verleende om er de regel van Rancé met succes in te kunnen te voeren. Dom Jacobus herhaalde zijn verzoek om versterking met een vijftal bij

naam genoemde broeders en vroeg ook nog enkele praktische zaken zoals boeken over theologie, de Franse sermoenen van Dom Fr. van Langendonck en enkele liturgische werken. Hij ondertekent zijn brief als 'Fr. Jac. Prior indignus'. Is dat 'indignus' (onwaardig) niet merkwaardig? In maart 1858 stuurt Dom Jacobus een koorbroeder naar België met als opdracht de reis te organiseren voor diegenen die hem door Dom Martinus zouden worden gezonden. In totaal zullen twee koorbroeders

Afb. 6: Petit Clairvaux: zagerij en bloemmolen aangedreven door waterkracht.

en vijf lekenbroeders de communautiteit komen versterken. Ze arriveerden in Petit Clairvaux op 20 oktober 1858. Een van de koorbroeders, Paul Meulemeester, zal een leidende rol spelen in de ontwikkeling van het klooster; hij kreeg er de belangrijke functie van keldermeester en zal in de komende jaren meermaals afreizen naar Europa op zoek naar roepingen en hij deed dit met succes.

In 1859 kwamen nog eens vier Belgen naar Petit Clairvaux, drie uit Sint-Sixtus en een uit de abdij van Westmalle. In tegenstelling tot de vorige zeven, zal geen van hen in Petit Clairvaux blijven. In 1861 kwamen nog acht of negen nieuwelingen uit Sint-Sixtus (Afb.5). De meesten van hen bleven in Petit Clairvaux tot het einde van hun dagen.

Deze relatief massale doch noodzakelijke import van kloosterlingen uit België had ontegensprekelijk ook een negatieve bijklank want een en ander illustreerde de zwakke zuigkracht die uitging vanwege Petit Clairvaux in Nieuw Schotland zelf en hield in dat de overlevingskansen van de communautiteit in sterke mate afhankelijk waren van een aanhoudende prospectie naar nieuw bloed uit Europa.

"Luchtkastelenbouwer" gooit roet in het eten...

Alsof er nog geen problemen genoeg waren...

Onder de kloosterlingen die in 1859 Petit Clairvaux vervoegden, was er een zekere Andreas. Hij kon het niet goed stellen met Dom Jacobus en hij zal na een korte tijdsperiode -hij overleed in Engeland op 20 februari 1867- een puinhoop achterlaten...

Pas aangekomen, of hij wou een nieuwe stichting beginnen ergens in Beneden Canada, wat op een veto stuitte van Dom Jacobus. Na wat succesvol lobbyen bij de bisschop, kreeg Andreas, tegen de zin in van Dom Jacobus maar na een positieve stemming hierover binnen de communautiteit, groen licht voor zijn dromen. Dom Jacobus die zich neerlegde bij deze gang van zaken, verleende zijn medewerking voor de oprichting van een klooster en op Pinksteren van het jaar 1862 stuurde hij een groepje monniken om pater Andreas te helpen bij de stichting. Andreas stelde echter overdreven strenge eisen aan dit groepje zodat Dom Jacobus hem noodgedwongen naar Europa zond onder voorwendsel nieuwe roepingen te gaan zoeken en fondsen bijeen te brengen. Hij zorgde er bovendien voor dat hij niet terugkwam naar het klooster. Saint-Esprit, want zo werd het klooster genoemd, bereikte een hoogtepunt in 1870 met zo een 40 leden. Het zou echter geen lang leven beschoren zijn want twee jaar nadien was dit aantal gehalveerd wat meteen het einde

betekende. De in 1872 resterende negen kloosterlingen namen dan hun intrek in Petit Clairvaux. Dat, zoals Dom Jacobus had gevreesd, Pater Andreas er een knoeiboel van had gemaakt, blijkt uit de brief van 16 juni 1866 van broeder J. B. Doughe aan prior Dositheus. Petit Clairvaux, onder de leiding van prior Jacobus Deportemont, had een goede start gemaakt. Maar pater Andreas die over alles en nog wat kritiek had, veroorzaakte een puinhoop door Dom Jacobus een stichting te doen accepteren in Beneden Canada (Quebec). Maar lees die brief, beste lezer, en oordeel zelf:

First of all, concerning Father Andrew who has since completely ruined our monastery by persuading our Reverend Father (=prior Jacobus) to make a foundation in Canada... We were then in a good position to form a beautiful monastery and a fine choir, but since then all is lost. Expensive trips were undertaken, that turned out to be of little use, for when the Fathers and the postulants arrived and saw the situation here, most of them lost courage and went away from here to Quebec and elsewhere, and they are currently wandering around. Others such as Gerard and Felix have left everything in the lurch and can now be considered I know not what! When Father Paul arrived here we were altogether seven in choir... You yourself and Reverend Father no longer dare to encourage to come here; we have no means of

receiving postulants because of these migrations of the tribes, and thus we must struggle along in a house which is separated from all, not knowing to whom we should have recourse in our every need.

In 1869 zal de kleine klooster-gemeenschap van Saint-Esprit pogingen ondernemen om opgenomen te worden hetzij in de Belgische Congregatie hetzij in de Franse Rancé Observantie. Niet alleen mislukten deze stappen op zoek naar een voogdijabdij maar bovendien bleken de dagen van het klooster geteld... Het zal amper tien jaar -van 1862 tot 1872- in leven zijn gebleven.

Notre -Dame-du-Petit-Clairvaux tot abdij verheven (1876)

Inmiddels was voor de klooster-gemeenschap van Petit Clairvaux een periode van relatieve voorspoed ingetreden zowel op het materiële als spirituele vlak. De kloosterlingen zetten zich met geestdrift aan het werk. Zo werden graanmolen en zagerij operationeel gemaakt, het klooster met baksteen verbouwd, derwijze dat het heel wat meer ruimte bood en er werd een kapel aan toegevoegd met een horloge in de klokkentoren. In maart 1868 telt Petit Clairvaux vierentwintig leden.

Een van de prioriteiten bovenaan de agenda van Dom Jacobus was de bewerkstelling van een intense verbondenheid of verstrengeling van de communautiteit Petit Clairvaux met de Franse Orde van Stricte Observantie van La Trappe. Te dien einde hoopte hij Petit Clairvaux te kunnen binden aan een voogdijabdij zoals Notre-Dame-de-Gethsémani uit Kentucky of Notre-Dame-de-Bellefontaine uit het Franse bisdom Angers. Voor de verwezenlijking van deze

doelstelling kon hij rekenen op de steun van de bisschop. Waar Saint-Esprit niet in geslaagd was, zal Dom Jacobus het wel weten waar te maken want op 21 maart 1869 werd Petit Clairvaux bij decreet van de H. Stoel officieel opgenomen in de Congregatie van de Nieuwe Observantie van La Trappe. Het decreet maakte bovendien de abdij van Gethsémanie tot "moederhuis" of voogdijabdij, een "detail" dat later zal wegen bij de overdracht van dit recht naar de abdij Bellefontaine.

Dom Jacobus was in de wolken met het feit dat Petit Clairvaux onder de voogdij kwam van "de France Congregatie die de primitive Constitutions van Cisterciën volgt" (Afb. 7).

Sinds de overkomst van de negen kloosterlingen uit Saint Esprit ging het Petit Clairvaux voor de wind. Onder het beleid van Dom Jacobus had de priorij na een tijdje zo een grote vorderingen gemaakt dat Dom Benedictus, de toenmalige abt van Gethsémani en voogdijabt over Petit Clairvaux, het ogenblik gekomen achtte om het Algemeen Kapittel⁽²⁰⁾ te verzoeken Petit Clairvaux de status van abdij te verlenen. Rome ging in op dit verzoek en op 3 mei 1876 had in aanwezigheid en onder de auspiciën van bisschop Cameron, hulpbisschop van titelvoerend bisschop Mac Kinnon, de verkiezing plaats van de eerste abt van Petit Clairvaux.

Een pikant randverschijnsel

Blijkens notities van bisschop Cameron kende deze abtverkiezing een merkwaardig verloop waar niemand zich had aan verwacht. Per vergissing had men de onderprior van Petit Clairvaux, de uit Sint-Denijs-Boekel afkomstige Dominique Schiettecatte (1838-

1918), geïdentificeerd als prior. Deze lapsus was eigenlijk niet van aard om enige twijfel te kunnen zaaien over de identiteit van deze verkiesbare monnik en niemand scheen er dan ook over te struikelen. Groot was derhalve de verbazing van de prelaat toen hij de gedraging zag van de jongste onder de monniken die, nota bene, nauwelijks een paar dagen voordien door hemzelf was gewijd en aan wie de taak van stemopnemer was toevertrouwd voor die verkiezing. Soms verscheen een spottend lachje om de mond van de jonge man, wat dan werd gevolgd door hoorbaar tandengeknars om ten slotte, bijna bevend als 't ware van woede en kwelling, een gelaatsuitdrukking aan te nemen in de stijl van 'oh wee!' van iemand die de verkiezing nietig verklaard wou zien. Dit wisselend schouwspel hield aan tot het einde van de stemverrichtingen en dan liet de monnik verstaan dat een van de stemmen was uitgebracht zonder de vereiste duidelijkheid en, indien deze stem niet werd meegerekend, de verkiezing zou moeten worden overgedaan. Wat voor de jonge rebel echt onverteerbaar leek, was het feit dat Dom Dominique prior werd genoemd terwijl hij in werkelijkheid onderprior was. De bisschop hoopte de 'storm' te doen liggen door het misverstand te relativeren en hij nam duidelijk stelling door de verkiezing geldig te verklaren. Bij het aanhoren van deze beslissing sprong de rebelse monnik recht uit zijn stoel, liep weg van de tafel der stemopnemers om zich af te gaan zonderen ergens op een bank die zich in een hoek bevond van de kapittelzaal. Toen hij, als laatste in de rij, aan de beurt kwam om de verkiezingsakte te ondertekenen, weigerde hij smalend dit te doen. Dit wekte bij de enen droefenis en bij de anderen ergernis op. Bisschop Cameron verwachtte een krachtadig optreden van

⁽²⁰⁾ Met Algemeen Kapittel wordt bedoeld de jaarlijkse vergadering van de abten van de orde. Hun taak bestond er voornamelijk in ervoor te zorgen dat in alle kloosters geleefd werd conform de regel en desnoods krachtadig op te treden. Daar werd ook beslist over de al dan niet erkenning van een priorij respectievelijk abdij.

recorde van 8 August 1870

Geen Eerw. Vader Prior,

Hier is hier al wat ik
van uw en G. J. B. gevanden heb
wezens te uwe wyding indien ik
later nog iets vind ik zal het
ook opzenden. Allet deze geleent-
heid laet ik u weten dat my
nog alle in goede gezondheid by
en wel te vreden onder de bediening
van de franc Congregatie die
de primitive Constitutions van Cis-
tertien volgt. Het schijnt dat onzen
onmiddellijken vader Abt van Gethsémani
een man is die zeer ervaren is in
alles wat de kloosterlyke discipline
van ons h. Order aengaet, dus dat er
ons niet overblyft als ons in goet
en quet ons in de voortweddige onder-
werping te houden. God Helte my ten

A25

Afb. 7: Voorpagina van de brief de dato 8 augustus 1870 van prior Dom Jacobus aan zijn collega Dom Dositheus in Vlaanderen, waarbij hij zijn voldoening uitspreekt over de verstrengeling van Petit Clairvaux met de abdij Notre-Dame-de-Gethsémani.. Hij schrijft onder meer: "Het schijnt dat onzen onmiddellijken vader, Abt van Gethsémani, een man is die zeer ervaren is in alles wat de kloosterlyke discipline van ons h. Order aengaet..." "Onmiddellijken vader" is eigenlijk synoniem voor voorgedijabt. Een voorgedijabt was verondersteld jaarlijks de "geadopteerde" abdij te bezoeken om er na te gaan of er wel werd geleefd volgens de regel, of de beslissingen van het Algemeen Kapittel werden nagekomen en dergelijke meer.

prior Jacobus ten einde paal en perk te stellen aan deze triestige scène. Maar deze hulde zich in een opvallend stilzwijgen. Toen vond de bisschop dat het welletjes was geweest en met enkele korte bewoordingen liet hij onomwonden zijn afkeuring blijken voor het gedrag van de jonge monnik. Zonde schijnbaar ook maar enige aandacht te schenken aan wat de kerkprins zegde, stond de opstandige monnik recht, draaide deze laatste de rug toe en ondertekende uiteindelijk de akte. Onmiddellijk daarop en spontaan hieven de monniken allen tezamen en in koor de lofzang Te Deum Laudamus ⁽²¹⁾ aan. Even later kreeg de rebelse monnik spijt. Door wroeging gekweld ging hij de kapittelzaal rond om vergeving te bekomen voor zijn verwerpelijk gedrag. En na een feitelijk *ego te absolvo* ⁽²²⁾ vanwege zijn verzoeningsgezinde en grootmoedige medebroeders werd het incident bedekt met de mantel der liefde. De plooiën waren glad gestreken... Niettemin bleek Rome op de hoogte te zijn gebracht van wat zich daar had afgespeeld!

Ofschoon de persoonlijke voorkeur van bisschop Cameron naar zittend prior Dom Jacobus ging -ze kenden en waardeerden mekaar immers sinds ruim twintig jaar terwijl Dom Dominique een onbekende was voor hem- en alhoewel zijn favoriet niet tot abt was verkozen, greep hij het incident niet aan om de verkiezing te verwerpen. Als objectief ingesteld man was hij inderdaad van oordeel dat de titelverwarring onderprior versus prior onvoldoende grond bood en niet relevant was om een herkiezing te wettigen... De plechtige aanstelling van Dominique Schiettecatte tot abt vond plaats op 2 november 1876.

⁽²¹⁾ Te Deum laudamus (U, God, loven wij) is een plechtige zege- en danklofzang van de katholieke Kerk, die, volgens de overlevering, zou zijn gedicht door de HH. Ambrosius en Augustinus.

⁽²²⁾ Ego te absolvo is de aanzet tot de geijkte formule waarbij de priester opgebiechte zonden vergeeft.

Met de verheffing van Petit Clair-vaux tot abdij werd een levensdroom verwezenlijkt, namelijk de blijvende stichting van een communiteit trappisten onder het gezag van een abt. Dom Jacobus werd slotprior of de nummer 2 van de jonge abdij.

Als klap op de vuurpeil mocht Dom Jacobus het in zijn oude dag nog beleven dat de zo verhoopte binding tot stand kwam tussen Petit Clairvaux en de Franse trappistenabdij Notre-Dame-de-Bellefontaine. Dit vond plaats in 1882.

Dom Jacobus was 80 jaar toen hij op 14 mei 1883 in Tracadie overleed. Hij was zesentwintig jaar prior geweest.

Epiloog

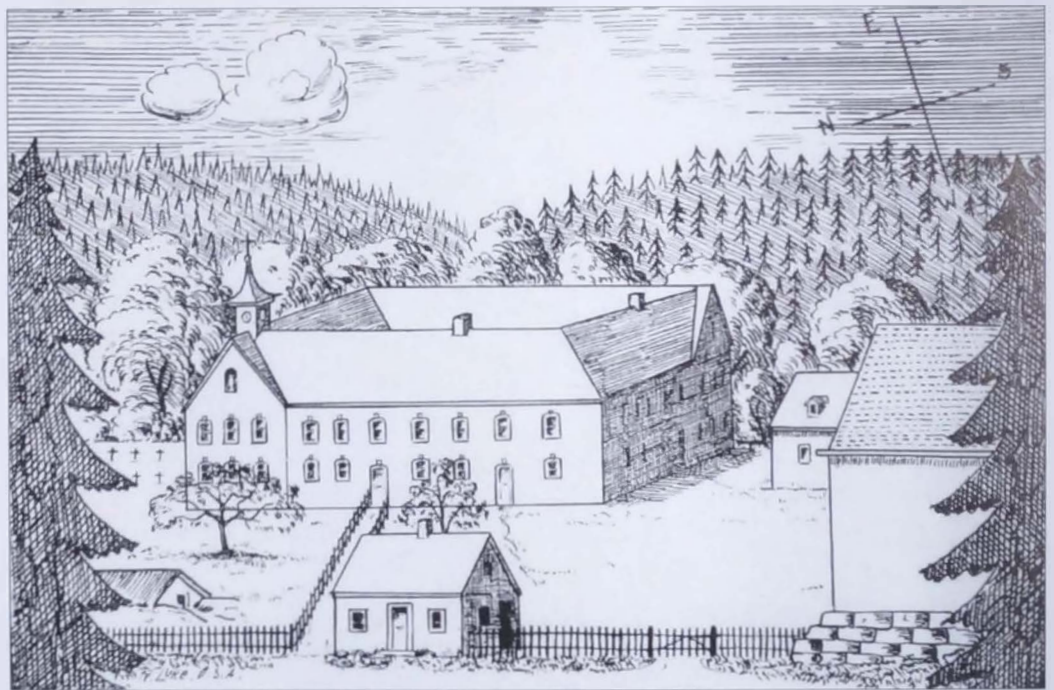
Van Dom Jacobus, "ce religieux éminent" is gezegd dat hij "Sint-Sixtus met voorzichtigheid en toewijding heeft bestuurd" en er aan de basis lag van grote spirituele rijkdom. Was hij het niet die er de regel van Rancé ingang deed vinden? (Afb. 8)

Onder het regnum van prior Jacobus werd het kloosterdomein van Tracadie eigenlijk volledig uitgebouwd inclusief de gebouwen van de boerderij. Aan hem komt onbetwistbaar de verdienste toe de priorij Petit Clairvaux dermate te hebben ontwikkeld dat ze de status van abdij kreeg. Abt Dominique van zijn kant maakte van de boerderij een bloeiend landbouwbedrijf dat velen tot navolging strekte. Niet voor niets werd hij de "grote boer" genoemd.

In 1886 telde de bloeiende communiteit van Tracadie vijfenveertig leden. Maar weldra zou het noodlot toeslaan.

Afb. 8: Dom Jacobus liet niet alleen op het spirituele vlak een stempel in Sint-Sixtus. Zijn naam staat ook gebeiteld in een balk van de priorij...

Afb. 9: Petit Clairvaux voor de brand in 1892 (Overgenomen uit: G. BERTONIERE, *Through faith and fire. The monks of Spencer 1825-1958*, New York, 2005, p.135)

Het was in oktober 1892 dat een brand verwoesting aanrichtte: de abdijkerk en heel het vierkantige kloosterblok (Afb. 9) met meubilair, kledij, boeken, archieven, enz. gingen op in de vlammen en werden met de grond gelijk gemaakt. Onversaagd begonnen de monniken in de lente van 1894 aan de wederopbouw van de abdij. Maar nog voor ze er hun intrek konden in nemen, werd ook hun tijdelijk verblijf in 1896 door brand verwoest.

In nauwelijks vier jaar tijd werd het resultaat van driekwart eeuw

noeste arbeid dus van de kaart geveegd. Door al die tegenslagen geveld, was Dom Dominique een ziek en gebroken man geworden. Hij legde zich neer bij het onoverkoombare. Hij nam ontslag als abt en keerde terug naar Vlaanderen, samen met meerdere monniken van Vlaamse afkomst.

Begin 1898 was het aantal kloosterlingen in Tracadie teruggevallen op achtentwintig en tegen het einde van datzelfde jaar op...twaalf. Ja, dit betekende gewoon het einde van Petit Clairvaux. In juli 1900

verhuisde de gereduceerde kloostergemeenschap naar Lonsdale (Rhode Island) waar ze een thuis vonden in de abdij Our Lady of the Valley. Een nieuwe brand verplichtte de monniken in 1949/50 te verhuizen; ze vestigden zich in Spencer (Massachusetts) (Afb. 10) waar ze opgenomen werden door de communiteit van St.-Joseph-abbey, vandaag onverminderd een bloeiende kloostergemeenschap.

Afb. 10: De lotgevallen van de communiteit van Notre-Dame du Petit Clairvaux chronologisch en geografisch gesitueerd.